

Установа адукацыі
“Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт
імя Максіма Танка”

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Рэктар

А.І.Жук

“ 22 ” 2024 г.

Рэгістрацыйны № УД 31-2-94 / вуч.

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРНАЙ МОВЫ

Вучэбная праграма ўстановы адукацыі па вучэбнай дысцыпліне
для спецыяльнасцей:

1–02 03 01 Беларуская мова і літаратура;

1-02 03 03 Беларуская мова і літаратура.

Замежная мова (з указаннем мовы)

2024 г.

Вучэбная праграма складзена на аснове Адукацыйных стандартаў вышэйшай адукацыі АСВА 1-02 03 01-2021, (20.04.2022, №85), АСВА 1-02 03 03-2021, (20.04.2022, №85), вучэбных планаў спецыяльнасцей 1-02 03 01 Беларуская мова і літаратура (15.07.2021, №048 – 2021/у; 23.06.2022, №133 – 2022/у); 1-02 03 03 Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (англійская) (15.07.2021, №050 – 2021/у; 23.06.2022, №134 – 2022/у); 1-02 03 03 Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (кітайская) (15.07.2021, №051 – 2021/у; 23.06.2022, №135 – 2022/у)

СКЛАДАЛЬНІК:

Д.В.Дзятко, загадчык кафедры мовазнаўства і лінгвадыдактыкі ўстанова вышэйшай адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”, доктар філалагічных навук, прафесар;

С.У.Шахоўская, дацэнт кафедры мовазнаўства і лінгвадыдактыкі ўстанова вышэйшай адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”, кандыдат філалагічных навук, дацэнт

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

М.Р.Прыгодзіч, прафесар кафедры беларускага мовазнаўства Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, доктар філалагічных навук, прафесар;
А.П.Жыганава, дацэнт кафедры беларускай і замежнай літаратуры УА “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”, кандыдат філалагічных навук, дацэнт

УЗГОДНЕНА:

Намеснік дырэктара па вучэбнай рабоце дзяржаўнай установы адукацыі «Гімназія № 18 г. Мінска імя І.С.Міранкова»

М.У.Мінкевіч М.У.Мінкевіч

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

Кафедрай мовазнаўства і лінгвадыдактыкі ўстанова адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка” (пратакол № 10 ад 13.05 2024 г.)

Загадчык кафедры

Д.В.Дзятко Д.В.Дзятко

Навукова-метадычным саветам ўстанова адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка” (пратакол № 8 ад 18.06 2024 г.)

Афармленне вучэбнай праграмы і суправаджальных матэрыялаў дзеючым патрабаванням Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь адпавядае

Метадыст вучэбна-метадычнага аддзела

Я.В.Ціханава Я.В.Ціханава
Н.П.Сяткоўская Н.П.Сяткоўская

Дырэктар бібліятэкі

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Мэта вучэбнай дысцыпліны “Гісторыя беларускай літаратурнай мовы” – абагульніць і сістэматызаваць веды навучэнцаў па тэарэтычных пытаннях гісторыі беларускай мовы; развіць і ўдасканаліць філалагічнае мысленне студэнта і яго лінгвістычную кампетэнцыю ў гістарычным аналізе моўных фактаў.

Задачы вучэбнай дысцыпліны “Гісторыя беларускай літаратурнай мовы”:

- абапіраючыся на навуковыя і вучэбныя выданні, паказаць, якія суадносіны існавалі паміж літаратурнай мовай і дыялектамі, а таксама літаратурнымі мовамі іншых народаў (найперш суседніх);
- раскрыць заканамернасці ўпарадкавання, нармалізацыі і кадыфікацыі беларускай літаратурнай мовы як складанай шматузроўневай сістэмы;
- сфарміраваць устойлівыя навыкі гістарычнага аналізу моўных фактаў;
- паказаць, якую ролю ў працэсе станаўлення літаратурнай мовы адыгрывалі пісьменнікі, грамадскія дзеячы, навукоўцы;
- развіць і ўмацаваць навыкі практычнага выкарыстання тэарэтычных ведаў пры каменціраванні беларускіх помнікаў пісьменства.

Вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне “Гісторыя беларускай літаратурнай мовы” прызначана для рэалізацыі на першай ступені вышэйшай адукацыі ў межах модуля “Гісторыя беларускай мовы” і займае важнае месца сярод лінгвістычных дысцыплін. Тэарэтычныя веды і практычныя ўменні і навыкі, набытыя студэнтамі пры вывучэнні курса “Гісторыя беларускай літаратурнай мовы” адыгрываюць важную ролю ў прафесійнай падрыхтоўцы настаўніка-філолага: знаёмяць студэнтаў з развіццём беларускай мовы на розных этапах яе фарміравання, даюць уяўленне аб упарадкаванні, нармалізацыі і кадыфікацыі літаратурных норм.

Месца вучэбнай дысцыпліны ў шэрагу іншых дысцыплін.

Сярод лінгвістычных дысцыплін, якія выкладаюцца на філалагічных факультэтах ВУНУ Рэспублікі Беларусь, “Гісторыя беларускай літаратурнай мовы” займае адно з найважнейшых месцаў у сістэме падрыхтоўкі настаўнікаў-філолагаў. Гэта самастойная лінгвістычная дысцыпліна, якая мае свой прадмет вывучэння, метады і прыёмы аналізу.

Сувязь вучэбнай дысцыпліны з іншымі дысцыплінамі.

Вучэбная дысцыпліна “Гісторыя беларускай літаратурнай мовы” звязана з такімі вучэбнымі дысцыплінамі, як “Стараславянская мова”, “Дыялекталогія беларускай мовы”, “Гістарычная граматыка беларускай мовы”.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны “Гісторыя беларускай літаратурнай мовы” студэнт павінен:

ведаць:

- працэс станаўлення і развіцця старабеларускай мовы;
- адметныя асаблівасці фанетычнай сістэмы і граматычнага ладу беларускай мовы ў розных перыяды яго гісторыі;

– гісторыю беларускай графікі і кнігадрукавання;

умець:

– чытаць і перакладаць старажытныя пісьмовыя тэксты, аналізаваць моўныя і стылістычныя асаблівасці пісьмовых помнікаў;

валодаць:

– навыкамі гістарычнага аналізу моўных фактаў, практычнага выкарыстання тэарэтычных ведаў пры каментаванні беларускіх пісьмовых помнікаў;

– уменнем разглядаць сучасныя моўныя факты ў іх гістарычнай дынаміцы.

Вывучэнне вучэбнай дысцыпліны “Гісторыя беларускай літаратурнай мовы” павінна забяспечыць фарміраванне ў студэнтаў спецыялізаванай кампетэнцыі. Для студэнтаў спецыяльнасці 1-02 03 01 Беларуская мова і літаратура **СК-13:** Ажыццяўляць гістарычнае каменціраванне фанетычных, марфалагічных і сінтаксічных асаблівасцей сучаснай беларускай мовы, для студэнтаў спецыяльнасці 1-02 03 03 Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (з указаннем мовы)) **СК-15:** Валодаць уяўленнямі аб генезісе беларускай мовы, эвалюцыі яе сістэм, умовах станаўлення беларускай літаратурнай нормы, а таксама навыкамі практычнага аналізу моўных з’яў у тэкстах розных тыпаў з пазіцый дыяхраніі.

У рамках адукацыйнага працэсу па вучэбнай дысцыпліне “Гісторыя беларускай літаратурнай мовы” студэнт павінен набыць не толькі тэарэтычныя і практычныя веды, уменні і навыкі па спецыяльнасці, але і развіць свой каштоўнасна-асобасны, духоўны патэнцыял, сфарміраваць якасці патрыёта і грамадзяніна, гатовага да актыўнага ўдзелу ў эканамічным, вытворчым, сацыяльна-культурным і грамадскім жыцці краіны.

У адпаведнасці з вучэбным планам установы вышэйшай адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка” на вывучэнне вучэбнай дысцыпліны “Гісторыя беларускай літаратурнай мовы” на 4 курсе запланавана 100 гадзін, з якіх 50 гадзін – аўдыторныя заняткі і 50 гадзіны – самастойная праца.

Форма атрымання вышэйшай адукацыі – дзённая. Форма прамежкавай атэстацыі – залік.

Размеркаванне гадзін па семестрах на дзённым аддзяленні на 4 курсе:

семестр	усяго гадзін	аўдыторныя	лекцыі	практычныя	самаст. работа	форма кантролю
8	100	50	24	26	50	залік

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ

1. АГУЛЬНАЎСХОДНЕСЛАВЯНСКАЯ ЛІТАРАТУРНАЯ МОВА (XI – XIII СТСТ.)

1.1. Фарміраванне ўсходнеславянскай народнасці. Узнікненне ўсходнеславянскай літаратурнай мовы.

1.1.1. Кніжна-славянская разнавіднасць (тып) і яе адлюстраванне ў творах царкоўнай, апакрыфічнай, прапаведніцкай літаратуры, навуковых і псеўданавуковых творах. Народна-літаратурная разнавіднасць і яе адлюстраванне ў жанрах арыгінальнай мастацкай літаратуры, летапісах, павучэннях. Погляды вучоных адносна паходжання “Слова аб палку Ігаравым”. Дзелавая мова XI–XIII стст., прычыны яе ўзнікнення, блізкасць да гутарковай мовы. Спецыфічныя формулы і звароты дзелавага пісьменства. Важнейшыя структурныя адрозненні стараславянскай (царкоўнаславянскай) і ўсходнеславянскай моў. Роля стараславянскай (царкоўнаславянскай) мовы ў фарміраванні ўсходнеславянскай літаратурнай мовы. Пісьмовая культура на тэрыторыі сучаснай Беларусі ў XI–XIII стст. Распаўсюджанасць пісьменства сярод насельніцтва. Помнікі матэрыяльнай культуры і прыкладнога мастацтва з надпісамі. Дзейнасць Е.Полацкай, К.Тураўскага, А.Смаленскага.

1.1.2. Дзелавая мова XI–XIII стст., прычыны яе ўзнікнення, блізкасць да гутарковай мовы. Спецыфічныя формулы і звароты дзелавага пісьменства. Важнейшыя структурныя адрозненні стараславянскай (царкоўнаславянскай) і ўсходнеславянскай моў.

Пісьмовая культура на тэрыторыі сучаснай Беларусі ў XI–XIII стст. Дзейнасць Е.Полацкай, К.Тураўскага, А.Смаленскага.

2. СТАРАБЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРНАЯ МОВА (XIV–XVIII СТСТ.)

2.1. Фарміраванне беларускай народнасці і яе мовы.

2.1.1 Гістарычныя прычыны ўзнікнення беларускай народнасці, фарміраванне яе мовы на аснове мясцовых тэрытарыяльных дыялектаў. Розныя погляды вучоных на паходжанне беларускай мовы. Мова беларускіх помнікаў XIV ст. Беларускія асаблівасці ў раннях помніках. Збліжэнне літаратурна-пісьмовай мовы з жывой народнай гаворкай. Графічныя і арфаграфічныя асаблівасці мовы помнікаў XIV ст. Функцыі старабеларускай літаратурнай мовы ў Вялікім Княстве Літоўскім. Замацаванне Статутам ВКЛ беларускай мовы ў якасці афіцыйнай. Беларуская мова – мова дзяржаўных дакументаў, судовага справаводства. Стылістычныя разнавіднасці старабеларускай літаратурнай мовы.

2.2. Мова дзелавага помнікаў XIV–XVII стст. (граматы, статуты, судовыя дакументы).

2.2.1 “Метрыка ВКЛ”, “Статут ВКЛ”. Адлюстраванне ў дзелавага помніках асаблівасцей жывой народнай мовы (багаце лексікі, беларускія фанетычныя і граматычныя рысы). Традыцыйныя сродкі і прыёмы дзелавага пісьменства.

2.3 Мова беларускіх летапісаў.

2.3.1. Своеасаблівасць сродкаў і прыёмаў летапісання. Мова летапісаў кароткай рэдакцыі. Мова летапісаў поўнай рэдакцыі. Традыцыі агульнаўсходнеславянскага летапісання і выпрацоўка ўласнабеларускіх прыёмаў пісьма. “Баркулабаўскі летапіс”.

2.4. Мова мастацкіх твораў XV–XVIII стст.

2.4.1. Перакладная мастацкая літаратура (рыцарскія раманы, гістарычныя аповесці). Арыгінальная мастацкая літаратура XVI–XVII стст. (вершы А.Рымшы, “Прамова Мялешкі”, “Ліст да Абуховіча”). Выкарыстанне ў гэтых творах элементаў вуснай народнай мовы. Моўнае майстэрства старажытных пісьменнікаў.

2.5. Мова рэлігійных твораў XV–XVIII стст.

2.5.1. Пранікненне жывых моўных асаблівасцей у раннія рэлігійныя творы. Асаблівасці мовы бытавых рэлігійных твораў, блізкасць іх да жывой мовы (“Страсці Хрыстовы”, “Аповесць пра трох каралёў-вешчуноў”). Пераклады тэкстаў святога пісання і апакрыфічнай літаратуры з арабскай мовы на беларускую (кітабы).

2.6. Кнігадрукаванне на Беларусі ў другой палове XVI – пачатку XVII стст.

2.6.1. Кнігавыдавецкая дзейнасць Ф.Скарыны ў Празе і Вільні. Графічныя асаблівасці выданняў Ф.Скарыны. Прадмовы і пасляслоўі Ф.Скарыны, іх змест, накіраванасць. Мова выданняў Скарыны.

Пераклад кананічнай літаратуры на Беларусі ў другой палове XVI – пачатку XVII стст. Кнігадрукаванне на Беларусі ў другой палове XVI – пачатаку XVII стст. Дзейнасць С.Буднага, І.Фёдарова, П.Меціслаўца, братоў Мамонічаў. Скарынінскія традыцыі ў выдавецкай дзейнасці паслядоўнікаў першадрукара. Роля кнігадрукавання ў развіцці літаратурнай мовы і беларускай культуры.

Лёс царкоўнаславянскай мовы на Беларусі ў XIV–XVIII стст., сферы яе выкарыстання. Заняпад праваслаўя на беларускіх і ўкраінскіх землях і крызіс царкоўнаславянскай мовы. Часовы ўздым царкоўнаславянскай культуры і мовы з канца XVI ст., звязаны з барацьбой праваслаўя супраць каталіцызму і уніяцтва. Роля царкоўнаславянскай мовы ў развіцці беларускай літаратурнай мовы.

Мова навуковых і палемічных твораў XVI–XVII стст. Значэнне прадмоў Ф.Скарыны ў станаўленні навуковага стылю. Прычыны ўзнікнення палемічных твораў, іх сацыяльная заастанасць, асаблівасці мовы.

2.6.2. Кнігавыдавецкая дзейнасць Ф.Скарыны Графічныя асаблівасці выданняў Ф.Скарыны. Прадмовы і пасляслоўі Ф.Скарыны, іх змест, накіраванасць. Мова выданняў Скарыны. Кнігадрукаванне на Беларусі ў другой палове XVI – пачатку XVII стст. Дзейнасць С.Буднага, І.Фёдарова, П.Меціслаўца, братоў Мамонічаў.

2.7 Развіццё мовазнаўства на Беларусі ў XVI–XVII стст.

2.7.1. Буквары і граматыкі І.Фёдарова, Л.Зізанія, М.Сматрыцкага і іх роля ў акрэсліванні норм літаратурнай мовы і ў пазнейшай граматычнай распрацоўцы ўсходнеславянскіх моў. “Граматыка” І.Ужэвіча. Лексікаграфічныя працы XVI – XVII стст. (“Лексіс” Л.Зізанія, “Лексікон” П.Бярынды). Роля граматык і слоўнікаў у развіцці старажытнай беларускай літаратурнай мовы.

2.7.2. Умовы развіцця беларускага пісьменства з канца XVI ст. Ужыванне на Беларусі лацінскай мовы. Паэт-лацініст Мікола Гусоўскі – слаўны дзеяч беларускай культуры. Спраба падмяніць беларускае пісьменства польскім. Дзейнасць брацтваў, брацкія школы. Забарона сеймам Рэчы Паспалітай (1696 г.) Ужываць беларускую мову ў афіцыйным справаводстве. Заняпад беларускага пісьменства. Беларуская мова ў пісьмовых помніках XVIII стст. Беларускія інтэрмедыі. Характар выкарыстання ў гэтых творах жывой гаворкі беларускага народа. Беларускія тэксты ў камедыі К.Марашэўскага (1787).

3. НОВАЯ (СУЧАСНАЯ) БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРНАЯ МОВА (XIX–XX СТСТ.)

3.1. Станаўленне новай беларускай літаратурнай мовы ў XIX ст.

3.1.1. Мастацкая літаратура як галоўная сфера фарміравання і развіцця новай (сучаснай) беларускай літаратурнай мовы. Мова ананімных твораў першай паловы XIX ст.

Роля В.Дуніна-Марцінкевіча ў развіцці беларускай літаратурнай мовы. Погляд яго на беларускую мову і ролю пісьменніка. Асветніцкая дзейнасць В.Дуніна-Марцінкевіча. Мова ранніх твораў, адбітак на ёй сентыменталізму. Мова камедыі “Пінская шляхта” як вышэйшая ступень моватворчасці пісьменніка. Роля Ф.Багушэвіча ў развіцці беларускай літаратурнай мовы. Погляды пісьменніка на беларускую мову. Развіццё ім беларускай літаратурнай мовы на аснове жывой народнай мовы і вуснай народнай творчасці. Характэрныя асаблівасці стылю пісьменніка. Барацьба Ф.Багушэвіча за чысціню літаратурнай мовы.

3.1.2. Мастацкая літаратура як галоўная сфера фарміравання і развіцця новай (сучаснай) беларускай літаратурнай мовы. Мова ананімных твораў першай паловы XIX ст. (вершы, гутаркі, паэмы “Энеіда навыварат” і “Тарас на Парнасе”), яе сувязь з жывой народнай мовай, вусна-паэтычнай творчасцю народа.

3.2. Публіцыстыка на беларускай мове ў другой палове XIX ст.

3.2.1. Элементы публіцыстычнага стылю ў ананімных гутарках. “Мужыцкая праўда” К.Каліноўскага – першая беларуская газета. Спалучэнне ў газеце сродкаў і прыёмаў размоўна-бытавога і газетна-публіцыстычнага стыляў.

3.3. Беларуская літаратурная мова ў пачатку XX ст.

3.3.1. Рэвалюцыя 1905–1907 гг. І ўздым нацыянальна-вызваленчага руху на Беларусі. Дзейнасць выдавецтваў “Загляне сонца і ў наша ваконца”, “Наша ніва”, “Наша хата” і інш. Першыя легальныя беларускія газеты “Наша доля” (1906) і “Наша ніва” (1906 – 1915), іх роля ў развіцці беларускай літаратуры і літаратурнай мовы. Правапісныя і граматычныя асаблівасці выданняў пачатку

XX ст. Графічныя асаблівасці беларускіх выданняў гэтага часу: кірыліца (“грамадзянка”), лацінка.

3.4 Развіццё беларускай літаратурнай мовы ў першае дзесяцігоддзе пасля рэвалюцыйных падзей 1917 г.

3.4.1. Змены, якія адбыліся ў грамадскім і культурным жыцці беларускага народа. Ужыванне беларускай літаратурнай мовы ва ўсіх сферах грамадскага жыцця. Беларусізацыя. Роля дыялектаў у фарміраванні сучаснай літаратурнай мовы. Беларуская дыялектная мова – аснова літаратурнай мовы. Узаемадзеянне літаратурнай мовы і народных гаворак.

3.5. Распрацоўка граматычных пытанняў беларускай мовы ў 20–30 гг. XX ст.

3.5.1 Правапіс Б.Тарашкевіча, яго значэнне ў школьным навучанні і выдавецкай практыцы. Выпрацоўка лінгвістычнай тэрміналогіі, распрацоўка пытанняў граматыкі ў падручніку.

3.6. Лексікаграфічная і тэрміналагічная праца ў 20-30-я гады XX ст.

3.6.1. Першыя двухмоўныя слоўнікі братоў Гарэцкіх, М.Гарэцкага. Дзейнасць Слоўнікавай камісіі. Слоўнікі М.Байкова і С.Некрашэвіча, М.Байкова і М.Гарэцкага, В.Ластоўскага. Выпрацоўка беларускай тэрміналогіі ў 20-30 гады. Дзейнасць Тэрміналагічнай камісіі. Акадэмічная канферэнцыя 1926 г.; рэформа правапісу 1933 г., змены правапісу 1957 г. Кадыфікацыя граматычных нормаў і стварэнне адзінага дзяржаўнага правапісу. Замацаванне адзінай графічнай сістэмы і арфаэпічных нормаў.

3.7. Асаблівасці развіцця беларускай літаратурнай мовы ў другой палове XX ст. – пачатку XX ст.

3.7.1. Звужэнне сфер выкарыстання беларускай мовы ў 50-80 гг. Моўная сітуацыя ў Беларусі ў 80-90 гг. Перспектывы развіцця беларускай літаратурнай мовы ва ўмовах дзяржаўнага суверэнітэту Беларусі; прызнанне беларускай мовы як дзяржаўнай. Закон “Аб мовах у Беларускай ССР” (1990); дзяржаўная праграма рэалізацыі закона. Развіццё беларускай літаратурнай мовы ў сучасных умовах.

**Вучэбна-метадычныя карта вучэбнай дысцыпліны
(дзённая форма атрымання вышэйшай адукацыі)**

№ раздзела, тэмы	Назва раздзела, тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін		Самастойная работа	Літаратура	Форма кантролю ведаў
		Лекцыі	Практичныя заняткі			
ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРНАЙ МОВЫ (100 гадзін)		24	26	50		
1.	АГУЛЬНАЎСХОДНЕСЛАВЯНСКАЯ ЛІТАРАТУРНАЯ МОВА (XI–XIII СТСТ.) (14 г.)	4	4	6		
1.1.	Фарміраванне ўсходнеславянскай народнасці. Узнікненне ўсходнеславянскай літаратурнай мовы	4	4	6		
1.1.1.	Кніжна-славянская разнавіднасць (тып) і яе адлюстраванне ў творах царкоўнай, апакрыфічнай, прапагандыскай літаратуры, навуковых і псеўданавуковых творах. Народна-літаратурная разнавіднасць і яе адлюстраванне ў жанрах арыгінальнай мастацкай літаратуры, летапісах, павучэннях. Погляды вучоных адносна паходжання “Слова аб палку Ігаравым”. Дзелавае мова XI–XIII стст., прычыны яе ўзнікнення, блізкасць да гутарковай мовы. Спецыфічныя формулы і звароты дзелавага пісьменства. Важнейшыя структурныя адрозненні стараславянскай (царкоўнаславянскай) і ўсходнеславянскай моў. Роля стараславянскай (царкоўнаславянскай) мовы ў фарміраванні ўсходнеславянскай літаратурнай мовы. Пісьмовая культура на тэрыторыі сучаснай Беларусі ў XI–XIII стст. Распаўсюджанасць пісьменства сярод насельніцтва. Помнікі матэрыяльнай культуры і прыкладнага мастацтва з надпісамі. Дзейнасць Е.Полацкай, К.Тураўскага, А.Смаленскага.	2	2	2	[1], дап. [1]	Апытванне, і пісьмовыя вусныя практыкаванні, гістарычныя каментарыі
1.1.2.	Дзелавае мова XI–XIII стст., прычыны яе ўзнікнення, блізкасць да гутарковай мовы. Спецыфічныя формулы і звароты дзелавага пісьменства. Важнейшыя структурныя адрозненні стараславянскай (царкоўнаславянскай) і ўсходнеславянскай моў. Пісьмовая культура на тэрыторыі сучаснай Беларусі ў XI–XIII стст. Дзейнасць	2	2	4	[1], дап. [1], [2]	Апытванне, і пісьмовыя вусныя практыкаванні,

	Е.Полацкай, К.Тураўскага, А.Смаленскага.					гістарычныя каментарыі старажытных тэкстаў
2.	СТАРАБЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРНАЯ МОВА (XIV–XVIII СТСТ.). (40 г.)	10	10	20		
2.1.	Фарміраванне беларускай народнасці і яе мовы.	2	2	2		
2.1.1	Гістарычныя прычыны ўзнікнення беларускай народнасці, фарміраванне яе мовы на аснове мясцовых тэрытарыяльных дыялектаў. Розныя погляды вучоных на паходжанне беларускай мовы. Мова беларускіх помнікаў XIV ст. Беларускія асаблівасці ў ранніх помніках. Збліжэнне літаратурна-пісьмовай мовы з жывой народнай гаворкай. Графічныя і арфаграфічныя асаблівасці мовы помнікаў XIV ст. Функцыі старабеларускай літаратурнай мовы ў Вялікім Княстве Літоўскім. Замацаванне Статутам ВКЛ беларускай мовы ў якасці афіцыйнай. Беларуская мова – мова дзяржаўных дакументаў, судавага справаводства. Стылістычныя разнавіднасці старабеларускай літаратурнай мовы.	2	2	2	[1], дап. [1]	Апытванне, пісьмовыя і вусныя практыкаванні, гістарычныя каментарыі
2.2.	Мова дзелавак помнікаў XIV – XVII стст. (граматы, статуты, судовыя дакументы).	2	2	2		
2.2.1	“Метрыка ВКЛ”, “Статут ВКЛ”. Адлюстраванне ў дзелавак помніках асаблівасцей жывой народнай мовы (багацце лексікі, беларускія фанетычныя і граматычныя рысы). Традыцыйныя сродкі і прыёмы дзелавага пісьменства.	2	2	2	[1], дап. [1]	Рэйтынгавая кантрольная работа
2.3	Мова беларускіх летапісаў	2	2	2		
2.3.1.	Своеасаблівасць сродкаў і прыёмаў летапісання. Мова летапісаў кароткай рэдакцыі. Мова летапісаў поўнай рэдакцыі. Традыцыі агульнаўсходнеславянскага летапісання і выпрацоўка ўласнабеларускіх прыёмаў пісьма. “Баркулабаўскі летапіс”.	2	2	2	[1], дап. [1], [2]	Апытванне, пераклад тэксту
2.4.	Мова мастацкіх твораў XV – XVIII стст.	1		2		
2.4.1.	Перакладная мастацкая літаратура (рыцарскія раманы, гістарычныя аповесці). Арыгінальная мастацкая літаратура XVI – XVII стст. (вершы А.Рымшы, “Прамова Мялешкі”, “Ліст да Абуховіча”). Выкарыстанне ў гэтых творах элементаў вуснай народнай мовы. Моўнае майстэрства старажытных пісьменнікаў.	1		2	[1], дап. [1], [2]	Апытванне, гістарычныя каментарыі старажытных тэкстаў, пераклад тэксту
2.5.	Мова рэлігійных твораў XV – XVIII стст.	1		2		
2.5.1.	Пранікненне жывых моўных асаблівасцей у раннія рэлігійныя творы. Асаблівасці мовы бытавых рэлігійных твораў, блізкасць іх да жывой мовы (“Страсці Хрыстовы”, “Аповесць	1		2	[1], дап.	Апытванне, пісьмовыя і

	пра трох каралёў-вешчуноў”). Пераклады тэкстаў святога пісання і апакрыфічнай літаратуры з арабскай мовы на беларускую (кітабы).				[1]	вусныя практыкаванні, гістарычныя каментарыі
2.6.	Кнігадрукаванне на Беларусі ў другой палове XVI – пачатку XVII стст.	2	2	6		
2.6.1.	Кнігавыдавецкая дзейнасць Ф.Скарыны ў Празе і Вільні. Графічныя асаблівасці выданняў Ф.Скарыны. Прадмовы і пасляслоўі Ф.Скарыны, іх змест, накіраванасць. Мова выданняў Скарыны. Пераклад кананічнай літаратуры на Беларусі ў другой палове XVI – пачатку XVII стст. Кнігадрукаванне на Беларусі ў другой палове XVI – пачатку XVII стст. Дзейнасць С.Буднага, І.Фёдарова, П.Мсціслаўца, братоў Мамонічаў. Скарынінскія традыцыі ў выдавецкай дзейнасці паслядоўнікаў першадрукара. Роля кнігадрукавання ў развіцці літаратурнай мовы і беларускай культуры. Лёс царкоўнаславянскай мовы на Беларусі ў XIV – XVIII стст., сферы яе выкарыстання. Заняпад праваслаўя на беларускіх і ўкраінскіх землях і крызіс царкоўнаславянскай мовы. Часовы ўздым царкоўнаславянскай культуры і мовы з канца XVI ст., звязаны з барацьбой праваслаўя супраць каталіцызму і уніяцтва. Роля царкоўнаславянскай мовы ў развіцці беларускай літаратурнай мовы. Мова навуковых і палемічных твораў XVI – XVII стст. Значэнне прадмоў Ф.Скарыны ў станаўленні навуковага стылю. Прычыны ўзнікнення палемічных твораў, іх сацыяльная заастанасць, асаблівасці мовы.	2		6	[1], дап. [1]	Самастойная работа
2.6.2.	Кнігавыдавецкая дзейнасць Ф.Скарыны Графічныя асаблівасці выданняў Ф.Скарыны. Прадмовы і пасляслоўі Ф.Скарыны, іх змест, накіраванасць. Мова выданняў Скарыны. Кнігадрукаванне на Беларусі ў другой палове XVI – пачатку XVII стст. Дзейнасць С.Буднага, І.Фёдарова, П.Мсціслаўца, братоў Мамонічаў.		2		[1], дап. [1], [2]	Апытванне, гістарычныя каментарыі старажытных тэкстаў
2.7	Развіццё мовазнаўства на Беларусі ў XVI – XVII стст.		2	4		
2.7.1.	Буквары і граматыкі І.Фёдарова, Л.Зізанія, М.Сматрыцкага і іх роля ў акрэсліванні норм літаратурнай мовы і ў пазнейшай граматычнай распрацоўцы ўсходнеславянскіх моў. “Граматыка” І.Ужэвіча. Лексікаграфічныя працы XVI – XVII стст. (“Лексіс” Л.Зізанія, “Лексікон” П.Бярынды). Роля граматык і слоўнікаў у развіцці старажытнай беларускай літаратурнай мовы.		1	2	[1], дап. [1]	Апытванне, пісьмовыя і вусныя практыкаванні, гістарычныя каментарыі

2.7.2.	Умовы развіцця беларускага пісьменства з канца XVI ст. Ужыванне на Беларусі лацінскай мовы. Паэт-лацініст Мікола Гусоўскі – слаўны дзеяч беларускай культуры. Спраба падмяніць беларускае пісьменства польскім. Дзейнасць брацтваў, брацкія школы. Забарона сеймам Рэчы Паспалітай (1696 г.) ужываць беларускую мову ў афіцыйным справаходстве. Заняпад беларускага пісьменства. Беларуская мова ў пісьмовых помніках XVIII стст. Беларускія інтэрмедый. Характар выкарыстання ў гэтых творах жывой гаворкі беларускага народа. Беларускія тэксты ў камедыі К.Марашэўскага (1787).		1	2	[1], дап. [1], [2]	Апытванне, пісьмовыя і вусныя практыкаванні, гістарычныя каментарыі
3.	НОВАЯ (СУЧАСНАЯ) БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРНАЯ МОВА (XIX-XX СТСТ.) (46 г.)	10	12	24		
3.1.	Станаўленне новай беларускай літаратурнай мовы ў XIX ст.	2	2	4		
3.1.1.	Мастацкая літаратура як галоўная сфера фарміравання і развіцця новай (сучаснай) беларускай літаратурнай мовы. Мова ананімных твораў першай паловы XIX ст. Роля В.Дуніна-Марцінкевіча ў развіцці беларускай літаратурнай мовы. Погляд яго на беларускую мову і ролю пісьменніка. Асветніцкая дзейнасць В.Дуніна-Марцінкевіча. Мова ранніх твораў, адбітак на ёй сентыменталізму. Мова камедыі “Пінская шляхта” як вышэйшая ступень моватворчасці пісьменніка. Роля Ф.Багушэвіча ў развіцці беларускай літаратурнай мовы. Погляды пісьменніка на беларускую мову. Развіццё ім беларускай літаратурнай мовы на аснове жывой народнай мовы і вуснай народнай творчасці. Характэрныя асаблівасці стылю пісьменніка. Барацьба Ф.Багушэвіча за чысціню літаратурнай мовы.	1		2	[1], дап. [1], [2]	Гістарычныя каментарыі старажытных тэкстаў
3.1.2.	Мастацкая літаратура як галоўная сфера фарміравання і развіцця новай (сучаснай) беларускай літаратурнай мовы. Мова ананімных твораў першай паловы XIX ст. (вершы, гутаркі, паэмы “Энеіда навыварат” і “Тарас на Парнасе”), яе сувязь з жывой народнай мовай, вусна-паэтычнай творчасцю народа.	1	2	2	[1], дап. [1], [2]	гістарычныя каментарыі старажытных тэкстаў
3.2.	Публіцыстыка на беларускай мове ў другой палове XIX ст.		2	2		
3.2.1.	Элементы публіцыстычнага стылю ў ананімных гутарках. “Мужыцкая праўда” – першая беларуская газета. Спалучэнне ў газеце сродкаў і прыёмаў размоўна-бытавога і газетна-публіцыстычнага стыляў.		2	2	[1], дап. [1]	Апытванне, гістарычныя каментарыі старажытных тэкстаў
3.3.	Беларуская літаратурная мова ў пачатку XX ст.	2	2	4		
3.3.1.	Рэвалюцыя 1905 – 1907 гг. і ўздым нацыянальна-вызваленчага руху на Беларусі. Дзейнасць выдавецтваў “Загляне сонца і ў наша ваконца”, “Наша ніва”, “Наша хата” і	2	2	4	[1], дап.	Рэфераты, даклады

	інш. Першыя легальныя беларускія газеты “Наша доля” (1906) і “Наша ніва” (1906 – 1915), іх роля ў развіцці беларускай літаратуры і літаратурнай мовы. Правапісныя і граматычныя асаблівасці выданняў пачатку XX ст. Графічныя асаблівасці беларускіх выданняў гэтага часу: кірыліца (“грамадзянка”), лацінка.				[1]	
3.4	Развіццё беларускай літаратурнай мовы ў першае дзесяцігоддзе пасля рэвалюцыйных падзей 1917 г.	1		4		
3.4.1.	Змены, якія адбыліся ў грамадскім і культурным жыцці беларускага народа. Ужыванне беларускай літаратурнай мовы ва ўсіх сферах грамадскага жыцця. Беларусізацыя. Роля дыялектаў у фарміраванні сучаснай літаратурнай мовы. Беларуская дыялектная мова – аснова літаратурнай мовы. Узаемадзеянне літаратурнай мовы і народных гаворак.	1		4	[1], дап. [1]	Апытванне, пісьмовыя і вусныя практыкаванні, гістарычныя каментарыі
3.5.	Распрацоўка граматычных пытанняў беларускай мовы ў 20–30 гг. XX ст.	1	2	2		
3.5.1	Правапіс Б.Тарашкевіча, яго значэнне ў школьным навучанні і выдавецкай практыцы. Выпрацоўка лінгвістычнай тэрміналогіі, распрацоўка пытанняў граматыкі ў падручніку.	1	2	2	[1], дап. [1], [2]	Апытванне, пісьмовыя і вусныя практыкаванні
3.6.	Лексікаграфічная і тэрміналагічная праца ў 20–30-я гады XX ст.	2	2	4		
3.6.1.	Першыя двухмоўныя слоўнікі братаў Гарэцкіх, М.Гарэцкага. Дзейнасць Слоўнікавай камісіі. Слоўнікі М.Байкова і С.Некрашэвіча, М.Байкова і М.Гарэцкага, В.Ластоўскага. Выпрацоўка беларускай тэрміналогіі ў 20-30 гады. Дзейнасць Тэрміналагічнай камісіі. Акадэмічная канферэнцыя 1926 г.; рэформа правапісу 1933 г., змены правапісу 1957 г. Кадыфікацыя граматычных нормаў і стварэнне адзінага дзяржаўнага правапісу. Замацаванне адзінай графічнай сістэмы і арфаэпічных нормаў.	2	2	4	[1], дап. [1]	Рэйтынгавая кантрольная работа
3.7.	Асаблівасці развіцця беларускай літаратурнай мовы ў другой палове XX ст. – пачатку XX ст.	2	2	4		
3.7.1.	Звужэнне сфер выкарыстання беларускай мовы ў 50-80 гг. Моўная сітуацыя ў Беларусі ў 80-90 гг. Перспектывы развіцця беларускай літаратурнай мовы ва ўмовах дзяржаўнага суверэнітэту Беларусі; прызнанне беларускай мовы як дзяржаўнай. Закон “Аб мовах у Беларускай ССР” (1990); дзяржаўная праграма рэалізацыі закона. Развіццё беларускай літаратурнай мовы ў сучасных умовах.	2	2	4	[1], дап. [1]	Апытванне, пісьмовыя і вусныя практыкаванні, гістарычныя каментарыі
	Усяго: 100 гадзін	24	26	50		

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

ЛІТАРАТУРА

Асноўная літаратура

1. Гісторыя беларускай мовы [Электронны рэсурс] : вучэб.-метадычны комплекс / склад.: Д. В. Дзятко, М. С. Ржавуцкая / Репозиторий БГПУ. – Рэжым доступу: <https://elib.bspu.by/handle/doc/30900>. – Дата доступу: 26.03.2024.

Дадатковая літаратура

1. Леванцэвіч, Л. В. Гісторыя беларускай літаратурнай мовы : вучэб. дапам. / Л. В. Леванцэвіч. – Мінск : Рэсп. ін-т выш. шк., 2020. – 192 с.

2. Леванцэвіч, Л. В. Гісторыя беларускай літаратурнай мовы : практыкум / Л. В. Леванцэвіч. – Брэст : Брэст. дзярж. ун-т, 2019. – 73 с.

3. Свістунова, М. І. Гістарычная фанетыка беларускай мовы : вучэб. дапам. / М. І. Свістунова, Г. К. Ціванова. – Мінск : Рэсп. ін-т выш. шк., 2022. – 299 с.

4. Янкоўскі, Ф. М. Гісторыя беларускай мовы: гістарычная граматыка : вучэб. дапам. / Ф. М. Янкоўскі ; навук. рэд. Д. В. Дзятко. – Мінск : Выш. шк., 2019. – 263 с.

МЕТАДЫЧНЫЯ РЕКАМЕНДАЦЫІ ПА АРГАНІЗАЦЫІ САМАСТОЙНАЙ ПРАЦЫ СТУДЭНТАЎ

Самастойная праца студэнтаў прадугледжвае грунтоўнае вывучэнне даведачнай літаратуры па гістарычнай граматыцы і гісторыі беларускай літаратурнай мовы, а таксама гістарычных слоўнікаў, у якіх адлюстравана не толькі семантыка старажытных лексічных адзінак, але і іх этымалогія. Слоўнікі прыдатныя і ў тых выпадках, калі неабходна зрабіць пэўны від перакладу (мастацкі, афіцыйна-справавы, навуковы і інш.) са старажытнай беларускай мовы рознага перыяду і пэўнага функцыянальнага стылю на сучасную беларускую літаратурную мову.

Пры вывучэнні фанетычных працэсаў дапісьмовай і пісьмовай эпохі старажытнай беларускай мовы мэтазгодна праводзіць гістарычны аналіз моўных фактаў на розных помніках славянскага пісьменства, а таксама супастаўляць гэтыя факты з фактамі сучаснай беларускай літаратурнай мовы.

Вывучэнне “Гісторыі беларускай літаратурнай мовы”, у прыватнасці такіх самастойных часцін мовы, як назоўнік, прыметнік, дзеяслоў, варта звяртацца не толькі да аналізу разнастайных лексічных адзінак на марфалагічным ўзроўні, але і на фанетычным. Такі падыход дазволіць актывізаваць вучэбную дзейнасць студэнтаў, а таксама будзе спрыяць замацаванню раней вывучанага матэрыялу.

**ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫКАНАННЯ
САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ СТУДЭНТАЎ**

№ н/п	Назва тэмы, раздзела	Кол-сць гадзін на СПС	Заданне	Форма выканання
1	1.1.1. Кніжна-славянская разнавіднасць (тып) і яе адлюстраванне ў творах царкоўнай, апакрыфічнай, прапаведніцкай літаратуры, навуковых і псеўданавуковых творах.	2	Адзначыць усходнеславянскія і стараславянскія моўныя асаблівасці ва ўрыўку “Слова пра паход Ігаравы” [2, с. 74]	Аналіз моўных асаблівасцей тэксту
2	1.1.2. Дзелавая мова XI–XIII стст., прычыны яе ўзнікнення, блізкасць да гутарковай мовы. Спецыфічныя формулы і звароты дзелавога пісьменства. Важнейшыя структурныя адрозненні стараславянскай (царкоўнаславянскай) і ўсходнеславянскай моў. Пісьмовая культура на тэрыторыі сучаснай Беларусі ў XI–XIII стст. Дзейнасць Е.Полацкай, К.Тураўскага, А.Смаленскага.	4	Зрабіць каментарый старажытнага тэксту “Надпіс на крыжы Еўфрасінні Полацкай” [7, с. 248]	Гістарычны каментарый тэксту
3	2.1.1. Гістарычныя прычыны ўзнікнення беларускай народнасці, фарміраванне яе мовы на аснове мясцовых тэрытарыяльных дыялектаў.	2	Падрыхтаваць схему “Функцыі старабеларускай літаратурнай мовы ў Вялікім Княстве Літоўскім”.	Праект
4	2.2.1. “Метрыка ВКЛ”, “Статут ВКЛ”. Адлюстраванне ў дзелавых помніках асаблівасцей жывой народнай мовы (багаце лексікі, беларускія фанетычныя і граматычныя рысы). Традыцыйныя сродкі і прыёмы дзелавога пісьменства.	2	Паказаць ў тэксце Статута ВКЛ фанетычныя і граматычныя асаблівасці беларускай мовы [7, с. 270]	Фанетычны і граматычны аналіз тэксту
5	2.3.1. Своеасаблівасць сродкаў і прыёмаў летапісання. Мова летапісаў кароткай рэдакцыі. Мова летапісаў поўнай рэдакцыі. Традыцыі агульнаўсходнеславянскага летапісання і выпрацоўка ўласнабеларускіх прыёмаў пісьма. “Баркулабаўскі летапіс”.	2	Перакласці ўрывак з Баркулабаўскага летапісу на сучасную беларускую літаратурную мову [2, с.153-154]	Пераклад тэксту
6	2.4.1. Перакладная мастацкая літаратура (рыцарскія раманы, гістарычныя аповесці). Арыгінальная мастацкая літаратура XVI – XVII стст. (вершы	2	Выявіць фанетычныя і граматычныя асаблівасці тагачаснай беларускай мовы ва ўрыўку “Прамовы Мялешкі”	Аналіз тэксту на фанетычным і граматычным

	А.Рымшы, “Прамова Мялешкі”, “Ліст да Абуховіча”). Выкарыстанне ў гэтых творах элементаў вуснай народнай мовы. Моўнае майстэрства старажытных пісьменнікаў.			м узроўні
7	2.5.1. Пранікненне жывых моўных асаблівасцей у раннія рэлігійныя творы. Асаблівасці мовы бытавых рэлігійных твораў, блізкасць іх да жывой мовы (“Страсці Хрыстовы”, “Аповесць пра трох каралёў-вешчаноў”). Пераклады тэкстаў святога пісання і апакрыфічнай літаратуры з арабскай мовы на беларускую (кітабы).	2	Зрабіць лексічны аналіз беларускіх перакладаў канфесійных тэкстаў (“Евангелле” В.Цяпінскага, “Катэхізіс” С.Буднага) [2, с.87]	Лексічны аналіз тэксту
8	2.6.1. Кнігавыдавецкая дзейнасць Ф.Скарыны ў Празе і Вільні. Графічныя асаблівасці выданняў Ф.Скарыны. Прадмовы і пасляслоўі Ф.Скарыны, іх змест, накіраванасць. Мова выданняў Скарыны.	6	Перакласці тэкст з Бібліі Ф.Скарыны, выявіць спецыфічныя асаблівасці старажытнай беларускай мовы [2, с.14-15]	Пераклад і аналіз тэксту
9	2.7.1. Буквары і граматыкі І.Фёдарова, Л.Зізання, М.Сматрыцкага і іх роля ў акрэсліванні норм літаратурнай мовы і ў пазнейшай граматычнай распрацоўцы ўсходнеславянскіх моў. “Граматыка” І.Ужэвіча. Лексікаграфічныя працы XVI – XVII стст. (“Лексіс” Л.Зізання, “Лексікон” П.Бярынды). Роля граматык і слоўнікаў у развіцці старажытнай беларускай літаратурнай мовы.	2	Падрыхтаваць паведамленне пра лінгвістычныя працы Л.Зізання, М. Сматрыцкага і інш.	Пісьмовае паведамленне
10	2.7.2. Умовы развіцця беларускага пісьменства з канца XVI ст. Ужыванне на Беларусі лацінскай мовы. Паэт-лацініст Мікола Гусоўскі – слаўны дзеяч беларускай культуры. Спроба падмяніць беларускае пісьменства польскім. Дзейнасць брацтваў, брацкія школы. Забарона сеймам Рэчы Паспалітай (1696 г.) ужываць беларускую мову ў афіцыйным справаводстве. Занепад беларускага пісьменства. Беларуская мова ў пісьмовых помніках XVIII стст. Беларускія інтэрмедыі. Характар выка-	2	Падрыхтаваць даклад “Жыццёвы шлях М. Гусоўскага”	Даклад

	рыстання ў гэтых творах жывой гаворкі беларускага народа. Беларускія тэксты ў камедыі К.Марашэўскага (1787).			
11	3.1.1. Мастоцкая літаратура як галоўная сфера фарміравання і развіцця новай (сучаснай) беларускай літаратурнай мовы. Мова ананімных твораў першай паловы XIX ст. Роля В.Дуніна-Марцінкевіча ў развіцці беларускай літаратурнай мовы. Погляд яго на беларускую мову і ролю пісьменніка. Асветніцкая дзейнасць В.Дуніна-Марцінкевіча. Мова ранніх твораў, адбітак на ёй сентыменталізму. Мова камедыі “Пінская шляхта” як вышэйшая ступень моватворчасці пісьменніка. Роля Ф.Багушэвіча ў развіцці беларускай літаратурнай мовы. Погляды пісьменніка на беларускую мову. Развіццё ім беларускай літаратурнай мовы на аснове жывой народнай мовы і вуснай народнай творчасці. Характэрныя асаблівасці стылю пісьменніка. Барацьба Ф.Багушэвіча за чысціню літаратурнай мовы.	2	Падрыхтаваць цытаты Ф. Багушэвіча пра беларускую мову.	Цытаты з мастацкіх тэкстаў
12	3.1.2. Мастоцкая літаратура як галоўная сфера фарміравання і развіцця новай (сучаснай) беларускай літаратурнай мовы. Мова ананімных твораў першай паловы XIX ст. (вершы, гутаркі, паэмы “Энеіда навыварат” і “Тарас на Парнасе”), яе сувязь з жывой народнай мовай, вусна-паэтычнай творчасцю народа.	2	Даць характарыстыку мовы твораў першай паловы 19 ст. (“Энеіда навыварат”, “Тарас на Парнасе” і інш.)	Характарыстыка моўных асаблівасцей твора
13	3.2.1. Элементы публіцыстычнага стылю ў ананімных гутарках. “Мужыцкая праўда” – першая беларуская газета. Спалучэнне ў газеце сродкаў і прыёмаў размоўна-бытавога і газетна-публіцыстычнага стыляў.	2	Прааналізаваць моўныя асаблівасці газеты “Мужыцкая праўда”.	Аналіз моўных асаблівасцей
14	3.3.1. Рэвалюцыя 1905 – 1907 гг. і ўздых нацыянальна-вызваленчага руху на Беларусі. Дзейнасць выдавецтваў “Загляне сонца і ў наша ваконца”, “Наша ніва”;	4	Карыстаючыся энцыклапедыяй “Беларуская мова (Мінск, 1994), заканспектаваць артыкул “Наша ніва” [с.384-386]	Канспект артыкула

	<p>“Наша хата” і інш. Першыя легальныя беларускія газеты “Наша доля” (1906) і “Наша ніва” (1906 – 1915), іх роля ў развіцці беларускай літаратуры і літаратурнай мовы. Правапісныя і граматычныя асаблівасці выданняў пачатку ХХ ст. Графічныя асаблівасці беларускіх выданняў гэтага часу: кірыліца (“грамадзянка”), лацінка.</p>			
15	<p>3.4.1. Змены, якія адбыліся ў грамадскім і культурным жыцці беларускага народа. Ужыванне беларускай літаратурнай мовы ва ўсіх сферах грамадскага жыцця. Беларусізацыя. Роля дыялектаў у фарміраванні сучаснай літаратурнай мовы. Беларуская дыялектная мова – аснова літаратурнай мовы. Узаемадзеянне літаратурнай мовы і народных гаворак.</p>	4	<p>Падрыхтаваць даклад “Новыя ўмовы развіцця беларускай літаратурнай мовы пасля 1917 года”</p>	Даклад
16	<p>3.5.1. Правапіс Б.Тарашкевіча, яго значэнне ў школьным навучанні і выдавецкай практыцы. Выпрацоўка лінгвістычнай тэрміналогіі, распрацоўка пытанняў граматыкі ў падручніку.</p>	2	<p>Прааналізаваць “Беларускую граматыку для школ” Б.Тарашкевіча з боку тэрміналогіі</p>	Лінгвістычны аналіз працы
17	<p>3.6.1. Першыя двухмоўныя слоўнікі братоў Гарэцкіх, М.Гарэцкага. Дзейнасць Слоўніковай камісіі. Слоўнікі М.Байкова і С.Некрасэвіча, М.Байкова і М.Гарэцкага, В.Ластоўскага. Выпрацоўка беларускай тэрміналогіі ў 20-30 гады. Дзейнасць Тэрміналагічнай камісіі. Акадэмічная канферэнцыя 1926 г.; рэформа правапісу 1933 г., змены правапісу 1957 г. Кадыфікацыя граматычных нормаў і стварэнне адзінага дзяржаўнага правапісу. Замацаванне адзінай графічнай сістэмы і арфаэпічных нормаў.</p>	4	<p>Падрыхтаваць паведамленне “Тэрміналагічныя камісіі” [Энцыклапедыя “Беларуская мова”, с.568]</p>	Вуснае паведамленне
18	<p>3.7.1. Звужэнне сфер выкарыстання беларускай мовы ў 50-80 гг. Моўная сітуацыя ў Беларусі ў 80-90 гг. Перспектывы развіцця беларускай літаратурнай мовы ва ўмовах дзяржаўнага</p>	4	<p>Зрабіць аналіз палажэнняў і артыкулаў “Закона аб мовах у Беларусі ССР”</p>	Аналіз палажэнняў і артыкулаў

	суверэнітэту Беларусі; прызнанне беларускай мовы як дзяржаўнай. Закон “Аб мовах у Беларускай ССР” (1990); дзяржаўная праграма рэалізацыі закона. Развіццё беларускай літаратурнай мовы ў сучасных умовах.			
УСЯГО		50		

**ПЕРАЛІК ТЭАРЭТЫЧНЫХ ПЫТАННЯЎ ДА ЗАЛІКУ
ПА ДЫСЦЫПЛІНЕ
“ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРНАЙ МОВЫ”**

1. Фарміраванне ўсходнеславянскай народнасці. Узнікненне ўсходнеславянскай літаратурнай мовы.
2. Кніжна-славянская разнавіднасць (тып) і яе адлюстраванне ў творах царкоўнай, апакрыфічнай, прапаведніцкай літаратуры, навуковых і псеўданавуковых творах.
3. Погляды вучоных адносна паходжання “Слова аб палку Ігаравым”.
4. Дзелявая мова XI–XIII стст., прычыны яе ўзнікнення, блізкасць да гутарковай мовы. Спецыфічныя формулы і звароты дзелавага пісьменства.
5. Важнейшыя структурныя адрозненні стараславянскай (царкоўнаславянскай) і ўсходнеславянскай моў. Роля стараславянскай (царкоўнаславянскай) мовы ў фарміраванні ўсходнеславянскай літаратурнай мовы.
6. Пісьмовая культура на тэрыторыі сучаснай Беларусі ў XI–XIII стст.
7. Дзейнасць Е.Полацкай, К.Тураўскага, А.Смаленскага.
8. Дзелявая мова XI–XIII стст., прычыны яе ўзнікнення, блізкасць да гутарковай мовы. Спецыфічныя формулы і звароты дзелавага пісьменства. Важнейшыя структурныя адрозненні стараславянскай (царкоўнаславянскай) і ўсходнеславянскай моў.
9. Пісьмовая культура на тэрыторыі сучаснай Беларусі ў XI–XIII стст. Дзейнасць Е.Полацкай, К.Тураўскага, А.Смаленскага.
10. Гістарычныя прычыны ўзнікнення беларускай народнасці, фарміраванне яе мовы на аснове мясцовых тэрытарыяльных дыялектаў. Розныя погляды вучоных на паходжанне беларускай мовы.
11. Мова беларускіх помнікаў XIV ст. Беларускія асаблівасці ў ранніх помніках.
12. Графічныя і арфаграфічныя асаблівасці мовы помнікаў XIV ст.
13. Функцыі старабеларускай літаратурнай мовы ў Вялікім Княстве Літоўскім.
14. “Метрыка ВКЛ”, “Статут ВКЛ”. Адлюстраванне ў дзелявых помніках асаблівасцей жывой народнай мовы (багацце лексікі, беларускія фанетычныя і граматычныя рысы). Традыцыйныя сродкі і прыёмы дзелавага пісьменства.
15. Своеасаблівасць сродкаў і прыёмаў летапісання. Мова летапісаў кароткай рэдакцыі. Мова летапісаў поўнай рэдакцыі.
16. Традыцыі агульнаўсходнеславянскага летапісання і выпрацоўка ўласнабеларускіх прыёмаў пісьма. “Баркулабаўскі летапіс”.
17. Перакладная мастацкая літаратура (рыцарскія раманы, гістарычныя аповесці).
18. Арыгінальная мастацкая літаратура XVI–XVII стст. (вершы А.Рымшы, “Прамова Мялешкі”, “Ліст да Абуховіча”).
19. Мова рэлігійных твораў XV–XVIII стст.

20. Пранікненне жывых моўных асаблівасцей у раннія рэлігійныя творы. Асаблівасці мовы бытавых рэлігійных твораў, блізкасць іх да жывой мовы (“Страсці Хрыстовы”, “Аповесць пра трох каралёў-вешчуноў”).

21. Пераклады тэкстаў святога пісання і апакрыфічнай літаратуры з арабскай мовы на беларускую (кітабы).

22. Кнігавыдавецкая дзейнасць Ф.Скарыны ў Празе і Вільні. Графічныя асаблівасці выданняў Ф.Скарыны. Прадмовы і пасляслоўі Ф.Скарыны, іх змест, накіраванасць. Мова выданняў Скарыны.

23. Пераклад кананічнай літаратуры на Беларусі ў другой палове XVI – пачатку XVII стст.

24. Кнігадрукаванне на Беларусі ў другой палове XVI – пачатку XVII стст. Дзейнасць С.Буднага, І.Фёдарова, П.Мсціслаўца, братоў Мамонічаў. Скарынінскія традыцыі ў выдавецкай дзейнасці паслядоўнікаў першадрукара. Роля кнігадрукавання ў развіцці літаратурнай мовы і беларускай культуры.

25. Лёс царкоўнаславянскай мовы на Беларусі ў XIV–XVIII стст., сферы яе выкарыстання. Заняпад праваслаўя на беларускіх і ўкраінскіх землях і крызіс царкоўнаславянскай мовы. Роля царкоўнаславянскай мовы ў развіцці беларускай літаратурнай мовы.

26. Мова навуковых і палемічных твораў XVI–XVII стст. Значэнне прадмоў Ф.Скарыны ў станаўленні навуковага стылю. Прычыны ўзнікнення палемічных твораў, іх сацыяльная завостранасць, асаблівасці мовы.

27. Мова выданняў Скарыны.

28. Кнігадрукаванне на Беларусі ў другой палове XVI – пачатку XVII стст. Дзейнасць С.Буднага, І.Фёдарова, П.Мсціслаўца, братоў Мамонічаў.

29. Буквары і граматыкі І.Фёдарова, Л.Зізанія, М.Сматрыцкага і іх роля ў акрэсліванні норм літаратурнай мовы і ў пазнейшай граматычнай распрацоўцы ўсходнеславянскіх моў. “Граматыка” І.Ужэвіча.

30. Лексікаграфічныя працы XVI – XVII стст. (“Лексіс” Л.Зізанія, “Лексікон” П.Бярынды). Роля граматык і слоўнікаў у развіцці старажытнай беларускай літаратурнай мовы.

31. Умовы развіцця беларускага пісьменства з канца XVI ст.

32. Забарона сеймам Рэчы Паспалітай (1696 г.) ужываць беларускую мову ў афіцыйным справаходстве.

33. Беларуская мова ў пісьмовых помніках XVIII стст. Беларускія тэксты ў камедыі К.Марашэўскага (1787).

34. Мастацкая літаратура як галоўная сфера фарміравання і развіцця новай (сучаснай) беларускай літаратурнай мовы. Мова ананімных твораў першай паловы XIX ст.

35. Роля В.Дуніна-Марцінкевіча ў развіцці беларускай літаратурнай мовы.

36. Роля Ф.Багушэвіча ў развіцці беларускай літаратурнай мовы.

37. Мастацкая літаратура як галоўная сфера фарміравання і развіцця новай (сучаснай) беларускай літаратурнай мовы. Мова ананімных твораў першай паловы XIX ст. (вершы, гутаркі, паэмы “Энеіда навыварат” і “Тарас на Парнасе”), яе сувязь з жывой народнай мовай, вусна-паэтычнай творчасцю народа.

38. Публіцыстыка на беларускай мове ў другой палове XIX ст.
39. Дзейнасць выдавецтваў “Загляне сонца і ў наша ваконца”, “Наша ніва”, “Наша хата” і інш.
40. Першыя легальныя беларускія газеты “Наша доля” (1906) і “Наша ніва” (1906 – 1915), іх роля ў развіцці беларускай літаратуры і літаратурнай мовы.
41. Правапісныя і граматычныя асаблівасці выданняў пачатку XX ст. Графічныя асаблівасці беларускіх выданняў гэтага часу: кірыліца (“грамадзянка”), лацінка.
42. Роля дыялектаў у фарміраванні сучаснай літаратурнай мовы. Беларуская дыялектная мова – аснова літаратурнай мовы.
43. Распрацоўка граматычных пытанняў беларускай мовы ў 20–30 гг. XX ст.
44. Правапіс Б.Тарашкевіча, яго значэнне ў школьным навучанні і выдавецкай практыцы. Выпрацоўка лінгвістычнай тэрміналогіі, распрацоўка пытанняў граматыкі ў падручніку.
45. Першыя двухмоўныя слоўнікі братоў Гарэцкіх, М.Гарэцкага. Дзейнасць Слоўнікавай камісіі.
46. Слоўнікі М.Байкова і С.Некрашэвіча, М.Байкова і М.Гарэцкага, В.Ластоўскага.
47. Выпрацоўка беларускай тэрміналогіі ў 20–30 гады. Дзейнасць Тэрміналагічнай камісіі.
48. Акадэмічная канферэнцыя 1926 г.; рэформа правапісу 1933 г., змены правапісу 1957 г.
49. Кадыфікацыя граматычных нормаў і стварэнне адзінага дзяржаўнага правапісу. Замацаванне адзінай графічнай сістэмы і арфаэпічных нормаў.
50. Звужэнне сфер выкарыстання беларускай мовы ў 50–80 гг. XX ст.
51. Моўная сітуацыя ў Беларусі ў 80–90 гг. XX ст.
52. Перспектывы развіцця беларускай літаратурнай мовы ва ўмовах дзяржаўнага суверэнітэту Беларусі; прызнанне беларускай мовы як дзяржаўнай. Закон “Аб мовах у Беларускай ССР” (1990); дзяржаўная праграма рэалізацыі закона.
53. Развіццё беларускай літаратурнай мовы ў сучасных умовах.

ПРАТАКОЛ УЗГАДНЕННЯ ВУЧЭБНАЙ ПРАГРАМЫ УВА

Назва вучэбнай дысцыпліны, з якой патрабуецца ўзгадненне	Назва кафедры	Прапановы аб зменах у змесце вучэбнай праграмы ўстановай вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне	Рашэнне, прынятае кафедрай, што распрацавала вучэбную праграму
<p>Стараславянская мова</p> <p>Дыялекталогія беларускай мовы</p> <p>Гістарычная граматыка беларускай мовы</p>	<p>мовазнаўства і лінгвадыдактыкі</p>	<p>Дубліраванне вучэбнага матэрыялу і неістотныя супярэчнасці паміж праграмамі ліквідаваны на этапе распрацоўкі вучэбных праграм</p>	<p>Лічыць праграму ўзгодненай з дысцыплінамі на стадыі яе падрыхтоўкі (праатакол № __ ад _____ г.).</p>